

DECIZIA nr. 859 din 14 decembrie 2017

referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor [art. 392](#) raportat la [art. 386 alin. \(1\) din Codul penal](#)

EMITENT • **CURTEA CONSTITUȚIONALĂ**

Publicat în **MONITORUL OFICIAL nr. 168 din 22 februarie 2018**

Data intrării în vigoare 22-02-2018

Valer Dorneanu	- președinte
Marian Enache	- judecător
Petre Lăzăroiu	- judecător
Mircea Ștefan Minea	- judecător
Daniel Marius Morar	- judecător
Mona-Maria Pivniceru	- judecător
Livia Doina Stanciu	- judecător
Simona-Maya Teodoroiu	- judecător
Varga Attila	- judecător
Mihaela Ionescu	- magistrat-asistent

1. Pe rol se află soluținarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor [art. 392](#) raportat la [art. 386 din Codul penal](#), excepție ridicată de Bogdan Cristian Măgurean în Dosarul nr. 10.816/211/2013/a1 al Curții de Apel Cluj - Secția penală și de minori și care formează obiectul Dosarului Curții Constituționale nr. 3.296D/2016.

2. Dosarul a fost repus pe rol în data de 19 septembrie 2017, în temeiul [art. 58 alin. \(4\) din Legea nr. 47/1992](#) privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale și [art. 56 alin. \(3\) din Regulamentul](#) de organizare și funcționare a Curții Constituționale, după dezbaterile care au avut loc în ședința publică din 11 iulie 2017. La această dată, pentru o mai bună studiere a problemelor ce formează obiectul dezbaterii, Curtea, în temeiul dispozițiilor [art. 57](#) și [art. 58 alin. \(3\) din Legea nr. 47/1992](#) privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, precum și ale [art. 396 din Codul de procedură civilă](#), a amânat pronunțarea asupra cauzei pentru data de 5 octombrie 2017, dată la care, constatând că nu sunt prezenți toți judecătorii care au participat la dezbateri, potrivit [art. 58 alin. \(1\) teza întâi din Legea nr. 47/1992](#) privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, Curtea a dispus amânarea pronunțării la data de 17 octombrie 2017. Ulterior, pentru o mai bună studiere a problemelor ce formează obiectul dezbaterii, Curtea a amânat pronunțarea asupra cauzei, în mod succesiv, pentru datele de 28 noiembrie 2017 și 14 decembrie 2017, când a pronunțat prezenta decizie.

CURTEA,

având în vedere actele și lucrările dosarului, constată următoarele:

3. Prin Încheierea din 7 decembrie 2016 pronunțată în Dosarul nr. 10.816/211/2013/a1, Curtea de Apel Cluj - Secția penală și de minori a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor [art. 392](#) raportat la [art. 386 din Codul penal](#). Excepția a fost ridicată de Bogdan Cristian Măgurean în soluținarea apelurilor declarate, printre alții, și de autorul excepției împotriva Sentinței penale nr. 175 din 4 februarie 2016 a Judecătoriei Cluj-Napoca. Inculpatul, autor al excepției, a fost trimis în judecată prin Rechizitoriul nr. 943/P/2012 din 4 decembrie 2012 al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție pentru săvârșirea infracțiunilor de promisiunea, oferirea sau darea de bani, bunuri sau alte foloase în scopul de a determina alegătorul să voteze în cadrul referendumului, în forma complicității prevăzute de [art. 26 din Codul penal din 1969](#) raportat la [art. 54 alin. \(1\) din Legea nr. 3/2000](#) și asocierea în vederea săvârșirii de infracțiuni prevăzută de [art. 323 din Codul penal din 1969](#), totul cu aplicarea [art. 33 lit. a\) din Codul penal din 1969](#). În cauză, a fost schimbată încadrarea juridică a faptelor, apreciindu-se că [actualul Cod penal](#) reprezintă legea penală mai favorabilă, prin Sentința penală nr. 175 din 4 februarie 2016 a Judecătoriei Cluj-Napoca fiind condamnat inculpatul, autor al excepției, la pedeapsa de 6 luni închisoare pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute de [art. 48 din Codul penal](#) raportat la [art. 386 alin. \(1\) din Codul penal](#) raportat la [art. 392 din Codul penal](#) cu aplicarea [art. 44 din Codul penal](#) și, respectiv, la pedeapsa de 1 an închisoare pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute de [art. 367 alin. \(1\) și \(6\) din Codul penal](#) cu aplicarea [art. 44 din Codul penal](#).

4. În motivarea excepției de neconstituționalitate, autorul susține, în esență, că dispozițiile criticate încalcă prevederile constituționale cuprinse în [art. 1 alin. \(3\)](#) și [alin. \(5\)](#) referitoare la statul de drept, în componenta sa privind garantarea drepturilor cetățenilor și care consacră, totodată, principiul legalității. Apreciază că doar prin analogie în defavoarea inculpatului s-ar putea interpreta că scopul urmărit prin incriminarea reglementată de [art. 392 din Codul penal](#) raportat la [art. 386 din Codul penal](#) ar fi determinarea alegătorului să voteze într-o anumită manieră sau să nu voteze. Or, consideră că o astfel de interpretare este imprevizibilă pentru cetățenii cărora li se

adreasează norma. Susține că prevederile [art. 392 din Codul penal](#) raportat la [art. 386 din Codul penal](#) sunt neconstituționale prin faptul că sunt lipsite de previzibilitate și accesibilitate, deoarece nu se poate determina ce a dorit legiuitorul să incrimineze - determinarea unei persoane să voteze în cadrul referendumului într-un anumit fel, determinarea alegătorului să voteze în cadrul referendumului conform propriei păreri ori ambele variante menționate. Art. 386 din Codul penal prevede că alegătorul trebuie să fie determinat să voteze sau să nu voteze o anumită listă de candidați ori un anumit candidat, or, în cazul referendumului nu se poate susține acest lucru. Așa încât lipsa de previzibilitate, claritate și precizie a normelor criticate oferă posibilitatea interpretării acestora prin analogie în defavoarea inculpatului, prin adăugare la lege, în cauză, atât în rechizitoriu, cât și în sentința atacată reținându-se că nu a avut importanță modul în care votau alegătorii, faptele fiind comise cu scopul de a atrage o prezență masivă la vot. Invocă atât jurisprudența instanței de control constituțional cu referire la cerințele de claritate, precizie și previzibilitate ale legii penale, respectiv deciziile [nr. 363 din 7 mai 2015](#), [nr. 553 din 16 iulie 2015](#) și [nr. 603 din 6 octombrie 2015](#), cât și jurisprudența instanței de la Strasbourg cu privire la cerințele de calitate a legii (Beyeler împotriva Italiei, [Rotaru împotriva României](#), [Sissanis împotriva României](#), [Dragotoni și Militaru-Pidhorni împotriva României](#)).

5. Curtea de Apel Cluj - Secția penală și de minori opinează că prevederile criticate nu respectă cerințele constituționale referitoare la calitatea legii, fiind contrare [art. 1 alin. \(5\) din Constituție](#). Invocă Hotărârea din 22 iunie 2000, pronunțată în Cauza Coeme și alții împotriva Belgiei, în care, la paragraful 145, instanța de la Strasbourg a statuat că, potrivit [art. 7 din Convenție](#) care consacră principiul „nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege”, legea penală nu trebuie să fie interpretată exclusiv în detrimentul acuzatului. În același sens, reține Decizia Curții Constituționale [nr. 363 din 7 mai 2015](#), paragraful 29, în care s-a statuat că infracțiunile și pedepsele relevante trebuie să fie clar definite de lege, cerință care este îndeplinită numai în cazul în care individul își poate da seama din conținutul dispoziției penale care sunt actele sau omisiunile care angajează răspunderea sa penală. Reține că, din punct de vedere al tehnicii legislative, astfel cum rezultă din [art. 50 din Legea nr. 24/2000](#), o normă de trimitere are ca scop evitarea repetării în text a aceluiași articol la care se face referire și presupune preluarea în întregime a textului, iar nu adaptarea corespunzătoare a acestuia la situația de fapt. Având în vedere modul în care sunt redactate textele de lege invocate în excepția de neconstituționalitate formulată, apreciază că acestea nu întrunesc condițiile de previzibilitate și claritate, astfel cum sunt acestea definite în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, cu referire la dreptul la un proces echitabil.

6. Potrivit prevederilor [art. 30 alin. \(1\) din Legea nr. 47/1992](#), încheierea de sesizare a fost comunicată președinților celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Avocatului Poporului, pentru a-și exprima punctele de vedere asupra excepției de neconstituționalitate invocate.

7. Președinții celor două Camere ale Parlamentului, Guvernul și Avocatul Poporului nu au transmis punctele lor de vedere cu privire la excepția de neconstituționalitate.

8. În temeiul [art. 50 din Legea nr. 47/1992](#) privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 807 din 3 decembrie 2010, Curtea a solicitat catedrelor de drept penal ale facultăților de Drept din cadrul universităților București, Cluj-Napoca și Iași, opinia științifică cu privire la următoarele aspecte: 1. Tipul normei juridice cuprinse în [art. 392 din Codul penal](#), având în vedere criteriul structurii logice. 2. Dacă norma juridică cuprinsă în [art. 392 din Codul penal](#) poate împrumuta/se poate completa cu scopul special ce califică latura subiectivă a infracțiunii de corupere a alegătorilor ([art. 386 din Codul penal](#)), având în vedere dispozițiile [art. 5 și 10 din Legea nr. 3/2000](#) privind organizarea și desfășurarea referendumului, referitoare la condițiile de valabilitate, respectiv de validare a referendumului. Instituțiile de învățământ precizate anterior nu au comunicat opinia cu privire la aspectele menționate.

CURTEA,

examinând încheierea de sesizare, raportul întocmit de judecătorul-raportor, concluziile scrise ale autorului excepției, concluziile orale ale apărătorului autorului excepției, concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile [Constituției](#), precum și [Legea nr. 47/1992](#), reține următoarele:

9. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor [art. 146 lit. d\) din Constituție](#), precum și ale [art. 1 alin. \(2\)](#), ale [art. 2, 3, 10 și 29 din Legea nr. 47/1992](#), să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

10. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie, potrivit încheierii de sesizare, dispozițiile [art. 392](#) raportat la [art. 386 din Codul penal](#). Examinând notele scrise ale autorului excepției, Curtea reține că obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie dispozițiile [art. 392](#) raportat la [art. 386 alin. \(1\) din Codul penal](#), care au următorul conținut:

– [Art. 392 din Codul penal](#) - „Fapte săvârșite în legătură cu un referendum”: „Dispozițiile [art. 385-391](#) se aplică în mod corespunzător și în cazul faptelor săvârșite cu prilejul unui referendum.”;

– [Art. 386 alin. \(1\) din Codul penal](#) - „Coruperea alegătorilor”: „Oferirea sau darea de bani, de bunuri ori de alte foloase în scopul determinării alegătorului să voteze sau să nu voteze o anumită listă de candidați ori un anumit candidat se pedepsește cu închisoarea de la 6 luni la 3 ani și interzicerea exercitării unor drepturi.”

11. Autorul susține că normele penale criticate sunt contrare atât dispozițiilor constituționale ale [art. 1 alin. \(3\)](#) referitor la valorile supreme în statul de drept și [alin. \(5\)](#) privind principiul legalității, [art. 20](#) - „Tratatul internațional privind drepturile omului”, [art. 21](#) referitor la accesul liber la justiție, [art. 53](#) privind restrângerea exercitării unor drepturi sau al unor libertăți, cât și prevederilor [art. 6 referitor la dreptul la un proces echitabil, din Convenția](#) pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

12. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea reține că [titlul IX al părții speciale a Codului penal în vigoare](#), având denumirea „Infrațiuni electorale”, incriminează o serie de fapte săvârșite în legătură cu procesul electoral, respectiv împiedicarea exercitării drepturilor electorale ([art. 385](#)), coruperea alegătorilor ([art. 386](#)), fraudă la vot ([art. 387](#)), fraudă la votul electronic ([art. 388](#)), violarea confidențialității votului ([art. 389](#)), nerespectarea regimului urnei de vot ([art. 390](#)), falsificarea documentelor și evidențelor electorale ([art. 391](#)), respectiv fapte săvârșite în legătură cu un referendum ([art. 392](#)). Potrivit Expunerii de motive la [Legea nr. 286/2009 privind Codul penal](#), „[Titlul IX](#) a fost consacrat infracțiunilor electorale, fapte regăsite în prezent în mai multe legi speciale. Astfel, la ora actuală infracțiuni electorale se regăsesc în [Legea nr. 3/2000](#) privind organizarea referendumului, în [Legea nr. 67/2004](#) privind alegerea autorităților publice locale și în [Legea nr. 35/2008](#) pentru alegerea Camerei Deputaților și Senatului. La rândul său, [art. 27 din Legea nr. 370/2004](#) pentru alegerea Președintelui României face trimitere la textele de incriminare din [Legea pentru alegerea Camerei Deputaților și Senatului](#). În aceste condiții, s-a considerat preferabilă regruparea infracțiunilor electorale într-un titlu distinct al [Codului penal](#), pentru a asigura o mai mare stabilitate acestor texte, dar și pentru a elimina paralelismele existente în prezent în reglementare. Textele propuse de proiect aduc și o mai bună sistematizare a incriminărilor în această materie, având în vedere obiectul juridic al acestora. În același timp, au fost restructurate unele dintre incriminări, în scopul unei mai corecte individualizări legale. [...] De asemenea, au fost înlăturate câteva erori de reglementare strecurate în textele din legislația specială.” Din punct de vedere istoric, Curtea reține că legea penală din 1936 reglementa în titlul II - „Delicte în contra exercitării drepturilor politice și cetățenești” ([art. 232-235](#)), [Codul penal din 1969](#) nu cuprindea infracțiuni electorale, acestea fiind reglementate în diferite legi speciale, iar [Codul penal din 2004](#) (care nu a intrat niciodată în vigoare) incrimina în [titlul V al părții speciale](#) - „Delicte contra exercitării drepturilor politice și cetățenești”, în [art. 301-304](#), respectiv împiedicarea exercitării drepturilor electorale, divulgarea secretului votului și falsificarea votului, coruperea alegătorilor, atacul prin orice mijloace asupra secției de votare.

13. Curtea reține că, de lege lata, fapta de corupere a alegătorilor este incriminată în [art. 386 din titlul IX al părții speciale a Codului penal în vigoare](#). Infracțiunea de corupere a alegătorilor nu are corespondent în [Codul penal din 1969](#), fiind preluată, cu mici modificări, din legislația specială, regăsindu-se anterior în acte normative ce reglementau diferitele procese electorale, respectiv [art. 109 alin. \(1\) din Legea nr. 67/2004](#) privind alegerea autorităților administrației publice locale, [art. 58 din Legea nr. 370/2004](#) pentru alegerea Președintelui României, [art. 58 din Legea nr. 33/2007](#) privind organizarea și desfășurarea alegerilor pentru Parlamentul European și [art. 55 din Legea nr. 35/2008](#) privind alegerea Camerei Deputaților și a Senatului și pentru modificarea și completarea [Legii nr. 67/2004](#) pentru alegerea autorităților administrației publice locale, a [Legii administrației publice locale nr. 215/2001](#) și a [Legii nr. 393/2004](#) privind Statutul aleșilor locali. În raport de reglementările anterioare, [art. 388 din Codul penal](#) are o reglementare similară cu cea din [art. 58 din Legea nr. 370/2004](#), pe care o completează, în sensul că se referă și la votarea unei liste de candidați, și nu doar a unui anumit candidat. De asemenea, legiuitorul a renunțat să mai sancționeze și „promiterea” de avantaje, ca modalitate de comitere a faptei, iar limitele pedepsei închisorii au fost reduse față de unele dispoziții anterioare.

14. Curtea observă că obiectul juridic special al infracțiunii de corupere a alegătorilor este complex, fiind format, în principal, din relațiile sociale referitoare, pe de o parte, la libertatea exercitării dreptului de vot al cetățeanului, care presupune posibilitatea votantului de a-și manifesta opțiunea electorală, fără influențarea sau constrângerea libertății sale psihice, iar, pe de altă parte, la respectarea egalității de șanse a persoanei/formațiunii politice/alianței politice sau electorale în exercitarea dreptului de a fi ales. În subsidiar, cuprinde și relațiile sociale privitoare la procesul democratic de alegere a autorităților publice, care trebuie să se desfășoare în deplină corectitudine, pentru a conferi legitimitate rezultatelor votului corpului electoral. Subiectul activ nemijlocit (autor) al infracțiunii de corupere a alegătorilor poate fi orice persoană, iar participația penală este posibilă sub toate formele - coautorat, instigare, complicitate. Subiectul pasiv principal este statul, titular al valorilor sociale în legătură cu desfășurarea în bune condiții a procesului electoral.

15. Curtea reține că în structura infracțiunii de corupere a alegătorilor se regăsesc situația premisă - desfășurarea unor alegeri - și conținutul constitutiv al infracțiunii, respectiv latura obiectivă și latura subiectivă. Latura obiectivă presupune existența, ca la orice infracțiune, a elementului material, a urmării imediate și a legăturii de cauzalitate. Elementul material al infracțiunii de corupere a alegătorilor constă în activitatea de oferire sau dare de bani, bunuri sau alte foloase. Coruperea alegătorilor are ca urmare imediată crearea unei stări de pericol pentru libera exercitare a dreptului de vot al cetățeanului, dar și pentru egalitatea de șanse în exercitarea dreptului de a fi ales, iar legătura

de cauzalitate între acțiunea care constituie elementul material al infracțiunii de corupere a alegătorilor și urmarea imediată rezultă din realizarea efectivă a activității corespunzătoare elementului material.

16. Cu privire la latura subiectivă a infracțiunii, Curtea reține că forma de vinovăție care caracterizează săvârșirea acestei infracțiuni este intenția directă calificată prin scop, autorul urmărind influențarea voinței alegătorului, în sensul de a-l determina, prin diverse mijloace caracteristice unei infracțiuni de corupție, să voteze sau să nu voteze o anumită listă de candidați ori un anumit candidat. Scopul reprezintă un element care condiționează existența acestei infracțiuni, așadar, întreaga activitate infracțională a inculpatului trebuie să se circumscrie finalității urmărite de acesta. Prin urmare, Curtea reține că oferirea sau darea de bani, bunuri sau alte foloase trebuie să se producă doar în scopul special de a determina exercitarea/neexercitarea dreptului de vot în favoarea/ defavoarea unui candidat sau a unei liste de candidați.

17. Cât privește dispozițiile [art. 392 din Codul penal](#), Curtea observă că acestea incriminează faptele săvârșite în legătură cu un referendum, stabilind că „Dispozițiile [art. 385-391](#) se aplică în mod corespunzător și în cazul faptelor săvârșite cu prilejul unui referendum”. Așadar, potrivit normei penale precitate, toate infracțiunile care se regăseau anterior atât în [Legea nr. 3/2000](#) privind organizarea și desfășurarea referendumului ([art. 52-57](#)), cât și în celelalte legi electorale, reformulate și resistemizate, sunt aplicabile în materia referendumului, și nu doar în ipoteza votului unui candidat sau a unei liste de candidați.

18. Curtea reține că incriminarea faptelor de corupere a electorilor săvârșite cu ocazia desfășurării unui referendum se regăsea, anterior legii penale în vigoare, în [art. 54 alin. \(1\) din Legea nr. 3/2000](#) privind organizarea și desfășurarea referendumului, potrivit căruia „Promisiunea, oferirea sau darea de bani ori de alte foloase în scopul de a determina alegătorul să voteze sau să nu voteze în cadrul referendumului se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 5 ani”. Față de vechea reglementare, noul Cod penal nu menține modalitatea „promisiunii”, reduce maximul special al pedepsei principale a închisorii de la 5 ani la 3 ani și introduce aplicarea obligatorie a pedepsei complementare a interzicerii exercitării unor drepturi.

19. Examinând conținutul normativ al dispozițiilor criticate prin raportare la susținerile autorului excepției, Curtea reține că trimiterea din conținutul [art. 392 din Codul penal](#) la dispoziția și pedeapsa din normele prevăzute în [art. 385-391](#) din același act normativ constituie un procedeu de tehnică legislativă, având ca scop evitarea paralelismelor în reglementare, în condițiile în care, potrivit [art. 16 alin. \(1\) din Legea nr. 24/2000](#) privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, în procesul de legiferare este interzisă instituirea acelorași reglementări în mai multe articole sau alineate din același act normativ ori în două sau mai multe acte normative, astfel că pentru sublinierea unor conexiuni legislative se utilizează norma de trimitere, [art. 50 alin. \(1\)](#) din același act normativ stabilind că, în cazul în care o normă este complementară altei norme, pentru evitarea repetării în text a acelei norme se va face trimitere la articolul, respectiv la actul normativ care o conține. Ca și la infracțiunea de corupere a alegătorilor săvârșită în procesul electoral de alegere a unui candidat/a unei liste de candidați, elementul material al laturii obiective al infracțiunii de corupere a electorilor săvârșită cu prilejul unui referendum constă într-o acțiune, și anume oferirea sau darea de bani, bunuri sau alte foloase. Coruperea electorilor are ca urmare imediată crearea unei stări de pericol pentru relațiile sociale ocrotite de lege, respectiv libera exercitare a dreptului de vot al cetățeanului, iar legătura de cauzalitate între acțiunea care constituie elementul material al infracțiunii de corupere a electorilor săvârșită cu prilejul unui referendum și urmarea imediată rezultă din realizarea efectivă a activității corespunzătoare elementului material.

20. Cât privește latura subiectivă, Curtea reține că forma de vinovăție care caracterizează infracțiunea de corupere a electorilor săvârșită cu prilejul referendumului este intenția directă calificată printr-un scop special. Astfel cum s-a arătat în paragraful 15 al prezentei decizii, scopul reprezintă un element care condiționează existența infracțiunii de corupere a alegătorilor. Curtea reamintește că, în cazul infracțiunii reglementate de [art. 386 din Codul penal](#), autorul urmărește influențarea voinței alegătorului, în sensul de a-l determina să voteze sau să nu voteze o anumită listă de candidați ori un anumit candidat. Curtea reține însă că faptele interzise de legea penală, prin dispozițiile [art. 386 și art. 392 din Codul penal](#), sunt similare, fie că se comit în legătură cu alegerea unui candidat sau a altuia, fie cu exprimarea opiniei legat de aspectul pus în discuție în cadrul referendumului, deși, în ipoteza [art. 392 din Codul penal](#), scopul nu poate fi acela de a vota sau nu în favoarea unui anumit candidat sau a unei anumite liste de candidați. [Art. 392 din Codul penal](#) stabilește însă că dispozițiile [art. 386](#) „se aplică în mod corespunzător” și în cazul faptelor săvârșite cu prilejul unui referendum, așadar prin preluarea mutatis mutandis a elementelor împrumutate. În aceste condiții, Curtea constată că norma penală criticată - [art. 392 din Codul penal](#) raportat la [art. 386 alin. \(1\) din Codul penal](#) - respectă exigențele constituționale referitoare la calitatea legii, nefiind contrară dispozițiilor [art. 1 alin. \(5\) din Constituție](#), prin aceasta neaducând atingere nici dispozițiilor constituționale și convenționale privind liberul acces la justiție și dreptul părților la un proces echitabil.

21. Cât privește susținerea autorului excepției potrivit căreia lipsa de previzibilitate, claritate și precizie a normelor criticate oferă posibilitatea interpretării acestora prin analogie în defavoarea inculpatului, Curtea reține că analogia presupune extinderea aplicării unei norme penale cu privire la o situație nereglementată expres, dar care este

asemănătoare cu cea descrisă de norma respectivă, elemente care nu se regăsesc în cauza de față, atât timp cât nu suntem în prezența unei lacune de reglementare neintenționate ce constituie principala condiție de incidență a analogiei.

22. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul [art. 146 lit. d\)](#) și al [art. 147 alin. \(4\) din Constituție](#), al [art. 1-3](#), al [art. 11 alin. \(1\) lit. A.d\)](#) și al [art. 29 din Legea nr. 47/1992](#), cu majoritate de voturi,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

DECIDE:

Respinge, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate ridicată de Bogdan Cristian Măgurean în Dosarul nr. 10.816/211/2013/a1 al Curții de Apel Cluj - Secția penală și de minori și constată că dispozițiile [art. 392](#) raportat la [art. 386 alin. \(1\) din Codul penal](#) sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

Definitivă și general obligatorie.

Decizia se comunică Curții de Apel Cluj - Secția penală și de minori și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Pronunțată în ședința din data de 14 decembrie 2017.

PREȘEDINTELE CURȚII CONSTITUȚIONALE

prof. univ. dr. VALER DORNEANU

Magistrat-asistent,

Mihaela Ionescu

OPINIE SEPARATĂ

În dezacord cu opinia majoritară, considerăm că excepția de neconstituționalitate referitoare la dispozițiile [art. 392](#) raportat la [art. 386 alin. \(1\) din Codul penal](#) trebuia admisă și trebuia constatat că dispozițiile menționate sunt neconstituționale, în raport cu criticile formulate, pentru următoarele motive:

De principiu, incriminând un act de conduită, legiuitorul elaborează conceptul faptei, care reprezintă dispoziția din norma de incriminare și prevede sancțiunea, respectiv pedeapsa aplicabilă faptului incriminat. Cu alte cuvinte, ca regulă, o normă penală completă se compune dintr-o dispoziție care descrie faptul incriminat (interzicerea sau impunerea unei anumite acțiuni sau inacțiuni) și o sancțiune care caracterizează ilicitul ca fiind de natură penală prin prevederea unei pedepse ce urmează a se aplica în cazul nerespectării dispoziției. Norma cuprinsă în [art. 386 alin. \(1\) din Codul penal](#) - care incriminează infracțiunea de corupere a alegătorilor - este o normă completă, în structura sa regăsindu-se atât dispoziția (oferirea sau darea de bani, de bunuri ori de alte foloase în scopul determinării alegătorului să voteze sau să nu voteze o anumită listă de candidați ori un anumit candidat), cât și sancțiunea (închisoarea de la 6 luni la 3 ani și interzicerea exercitării unor drepturi). De asemenea, [art. 386 din Codul penal](#) reprezintă norma de incriminare a variantei-tip a faptei de corupere a alegătorilor, conținând condițiile obiective și subiective care se cer a fi îndeplinite cumulativ pentru ca fapta să constituie infracțiune.

Norma penală cuprinsă în [art. 392](#), însă, nu are structura dihotomică obișnuită, nu este o normă penală completă /unitară, ci preia conținutul constitutiv - latura obiectivă și latura subiectivă - al infracțiunilor reglementate în [art. 385-391 din Codul penal](#). Așadar, în ceea ce privește [art. 392 din Codul penal](#), legiuitorul a folosit tehnica legislativă a normei incomplete, iar, pentru a-i întregi conținutul, a făcut trimitere la normele de incriminare cuprinse în [art. 385-391 din Codul penal](#), extinzând incidența acestora din urmă la faptele descrise în cuprinsul lor, săvârșite însă cu prilejul unui referendum. Prin modalitatea de reglementare, dispozițiile [art. 392 din Codul penal](#) nu definesc o infracțiune-tip, de sine stătătoare, întrucât în structura normei nu este descrisă o faptă distinctă, cu o configurație proprie, ci se face trimitere la dispozițiile și pedepsele cuprinse în alte norme de incriminare, printre care și cele prevăzute în [art. 386 din Codul penal](#), referitoare la coruperea alegătorilor.

În aceste condiții, norma juridică cuprinsă în [art. 392 din Codul penal](#) nu are aptitudinea de a funcționa independent, ca infracțiune-tip, ci doar în strânsă legătură cu normele de incriminare pe care le enumeră. În cazul de față, [art. 386 din Codul penal](#) îndeplinește o funcție complinitoare, de vreme ce întregește conținutul normei de trimitere, în care nu s-a dorit a se repeta situații anterior reglementate. Similar infracțiunii de corupere a alegătorilor săvârșite în procesul electoral de alegere a unui candidat/a unei liste de candidați, elementul material al laturii obiective al infracțiunii de corupere a electorilor săvârșite cu prilejul unui referendum constă într-o acțiune - oferirea sau darea de bani, bunuri sau alte foloase. Coruperea electorilor are ca urmare imediată crearea unei stări de pericol pentru relațiile sociale ocrotite de lege, respectiv libera exercitare a dreptului de vot al cetățeanului, iar legătura de cauzalitate între acțiunea care constituie elementul material al infracțiunii de corupere a electorilor

săvârșite cu prilejul unui referendum și urmarea imediată rezultă din realizarea efectivă a activității corespunzătoare elementului material.

Cât privește latura subiectivă, reținem că forma de vinovăție care caracterizează infracțiunea de corupere a electorilor săvârșită cu prilejul referendumului este intenția directă calificată printr-un scop special. Scopul reprezintă un element care condiționează existența infracțiunii de corupere a electorilor săvârșită cu prilejul unui referendum și, întrucât norma penală cuprinsă în [art. 392](#) este o normă incompletă, pe cale de consecință aceasta ar trebui să se completeze, în ceea ce privește scopul special cu dispozițiile cuprinse în [art. 386 din Codul penal](#). De lege lata, în cazul infracțiunii reglementate de [art. 386 din Codul penal](#), autorul urmărește influențarea voinței alegătorului, în sensul de a-l determina să voteze sau să nu voteze o anumită listă de candidați ori un anumit candidat.

Reținem însă că infracțiunea de corupere a electorilor, ce face obiect al cauzei în care a fost ridicată prezenta excepție de neconstituționalitate, a fost săvârșită cu ocazia organizării referendumului pentru demiterea Președintelui României. Așa încât, considerăm că, în ceea ce privește infracțiunea de corupere a electorilor săvârșită cu prilejul referendumului pentru demiterea Președintelui României, scopul special nu poate fi cel prevăzut pentru incriminarea din [art. 386 din Codul penal](#), având în vedere că „demiterea prin referendum a Președintelui României nu are semnificația unei competiții electorale”, astfel cum a reținut Curtea Constituțională în [Decizia nr. 731 din 10 iulie 2012](#), publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 478 din 12 iulie 2012. Participarea la referendum a majorității cetățenilor reprezintă un act de responsabilitate civică prin care corpul electoral se exprimă în probleme fundamentale ale statului - revizuirea [Constituției](#), demiterea Președintelui, probleme de interes național ([Decizia nr. 731 din 10 iulie 2012](#), precitată).

În cazul coruperii electorilor, în cadrul referendumului, scopul nu poate fi acela de a vota sau nu în favoarea unui anume candidat sau a unei anume liste de candidați și, totodată, considerăm că elementul subiectiv al infracțiunii de corupere a alegătorilor nu poate fi adaptat în acord cu specificul procedurii referendumului, deși în acest sens pare a fi voința legiuitorului care, în redactarea [art. 392 din Codul penal](#), prevede că dispozițiile [art. 386](#) „se aplică în mod corespunzător” și în cazul faptelor săvârșite cu prilejul unui referendum. Așadar, considerăm că scopul infracțiunii de corupere a electorilor săvârșite cu prilejul referendumului nu poate fi stabilit prin completarea și nici prin adaptarea scopului special, reglementat în [art. 386 din Codul penal](#), la specificul infracțiunii reglementate în [art. 392 din Codul penal](#), pentru a se putea susține că ar putea fi acela „de a vota sau nu în favoarea sau în contra aspectului ce face obiectul referendumului”. Aceasta întrucât [art. 392 din Codul penal](#) este o normă penală divizată, o normă de trimitere care, ca regulă, funcționează pe structura normei de incriminare, a normei complement, reglementate - printre alte articole - de [art. 386 din Codul penal](#). Așadar, atât timp cât norma penală din [art. 392](#) este o normă de trimitere, conținutul constitutiv al infracțiunii de corupere a alegătorilor, reglementat în [art. 382 din Codul penal](#), cât și sancțiunea corespunzătoare ar trebui să poată fi preluate în întregime, iar nu adaptate la situația de fapt. Prin tehnica legislativă a trimiterii, între cele două norme juridice - norma complement/norma de trimitere - se creează o legătură în plan normativ, una devenind suportul juridic al celeilalte, norma de trimitere completându-se cu elemente ale normei complement.

Așadar, norma incompletă din [art. 392 din Codul penal](#) ar trebui să dobândească toate caracteristicile unei norme de incriminare tip numai ca urmare a completării sale cu dispoziția și pedeapsa cuprinse în norma de incriminare din [art. 386 din Codul penal](#), iar nu prin adaptarea - în procesul de interpretare și aplicare a legii de către instanța de judecată - vreunui dintre elementele conținutului constitutiv (latura obiectivă/latura subiectivă) ale normei complement. De altfel, referitor la tehnica trimiterii legislative, Curtea Constituțională, prin [Decizia nr. 82 din 20 septembrie 1995](#), publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 58 din 19 martie 1996, a reținut că „efectul dispoziției de trimitere constă în încorporarea ideală a prevederilor la care se face trimiterea în conținutul normei care face trimitere. Se produce astfel o împlinire a conținutului ideal al normei care face trimiterea cu prescripțiile celui alt text.”

Or, astfel cum am arătat, scopul special care califică latura subiectivă a infracțiunii de corupere a electorilor săvârșită în cadrul referendumului nu coincide cu scopul special ce califică latura subiectivă a infracțiunii de corupere a alegătorilor, pentru ca norma complement ([art. 386 din Codul penal](#)), prin tehnica legislativă a trimiterii, să completeze, în mod clar, precis și previzibil, norma de trimitere ([art. 392 din Codul penal](#)).

În aceste condiții, judecătorul este „constrâns să stabilească el însuși, pe cale jurisprudențială, în afara legii, adică substituindu-se legiuitorului” ([Decizia nr. 647 din 5 octombrie 2006](#), publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 921 din 14 noiembrie 2006), scopul care califică elementul subiectiv al infracțiunii de corupere a electorilor săvârșite în cadrul referendumului, în acest fel norma penală criticată fiind contrară dispozițiilor constituționale ale [art. 1 alin. \(4\)](#), referitor la separația și echilibrul puterilor în cadrul democrației constituționale, coroborat cu [art. 23 alin. \(12\) din Legea fundamentală](#).

În materie penală, principiul legalității incriminării, „nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege”, impune ca numai legiuitorul primar să poată stabili conduita pe care destinatarul legii este obligat să o respecte. În acest sens este și jurisprudența instanței de control constituțional potrivit căreia ilicitul penal este cea mai gravă formă de încălcare a unor valori sociale, iar consecințele aplicării legii penale sunt dintre cele mai grave, astfel că stabilirea

unor garanții împotriva arbitrarului prin reglementarea de către legiuitor a unor norme clare și predictibile este obligatorie. Comportamentul interzis trebuie impus de către legiuitor chiar prin lege [înțeleasă ca act formal adoptat de Parlament, în temeiul [art. 73 alin. \(1\) din Constituție](#), precum și ca act material, cu putere de lege, emis de Guvern, în temeiul delegării legislative prevăzute de [art. 115 din Constituție](#), respectiv ordonanțe și ordonanțe de urgență ale Guvernului], neputând fi dedus, eventual, din raționamente ale judecătorului de natură să substituie normele juridice ([Decizia nr. 405 din 15 iunie 2016](#), publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 517 din 8 iulie 2016, paragraful 61).

Cu privire la cerințele de claritate, precizie și previzibilitate a legii în materie penală, prin [Decizia nr. 363 din 7 mai 2015](#), precitată, paragrafele 24 și 25, și [Decizia nr. 553 din 16 iulie 2015](#), publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 707 din 21 septembrie 2015, paragraful 23, Curtea a reținut că, în ipoteza infracțiunilor, legiuitorul trebuie să indice în mod clar și neechivoc obiectul material al acestora în chiar cuprinsul normei legale sau acesta să poată fi identificat cu ușurință prin trimiterea la un alt act normativ cu care textul incriminator se află în conexiune, în vederea stabilirii existenței/inexistenței infracțiunii. S-a constatat că, dacă legiuitorul își respectă numai din punct de vedere formal competența constituțională de a legifera, fără ca prin conținutul normativ al textului incriminator să stabilească cu claritate și precizie obiectul material al infracțiunii, aceasta poate determina o lipsă de previzibilitate a respectivului text ([Decizia nr. 51 din 16 februarie 2016](#), publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 190 din 14 martie 2016).

Am arătat că dispozițiile [art. 392 din Codul penal](#) nu se pot completa cu scopul special al infracțiunii reglementate prin prevederile [art. 386 din Codul penal](#), deși primele sunt norme de trimitere, iar ultimele reprezintă norma complement, iar eventuala adaptare - realizată de interpret - a scopului infracțiunii de corupere a alegătorilor la specificul procedurii referendumului este afectată de vicii de neconstituționalitate, întrucât nu se poate stabili care a fost voința legiuitorului atunci când a incriminat, în actuala lege penală, acțiunea de oferire sau darea de bani, bunuri sau alte foloase săvârșită cu prilejul referendumului. A intenționat să sancționeze oferirea sau darea de bani, bunuri sau alte foloase săvârșită cu prilejul referendumului în scopul participării sau nu la referendum sau în vederea votării cu DA sau NU la referendum ori ambele variante? Considerăm că stabilirea unuia sau altuia dintre scopurile enumerate nu o poate face interpretul, fiind atributul exclusiv al legiuitorului de a stabili conținutul normei penale, inclusiv scopul special ce califică latura subiectivă a infracțiunii de corupere a electorilor.

Anterior abrogării prin [Legea nr. 187/2012](#) pentru punerea în aplicare a [Legii nr. 286/2009 privind Codul penal](#), [art. 54 alin. \(1\) din Legea nr. 3/2000](#) privind organizarea și desfășurarea referendumului stabilea, incriminând faptele de corupere a electorilor săvârșite cu ocazia referendumului, că promisiunea, oferirea sau darea de bani ori de alte foloase „în scopul de a determina alegătorul să voteze sau să nu voteze” în cadrul referendumului se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 5 ani.

Pe de altă parte, în cauza în care a fost invocată prezenta excepție de neconstituționalitate, instanța de fond a reținut că „era necesar ca alegătorii să se prezinte la vot și să voteze pentru demiterea Președintelui, însă și mai importantă era atingerea pragului pentru validarea referendumului, situație ce impunea o prezență masivă la vot”. Așadar, în interpretarea și aplicarea normelor penale criticate, instanța de fond a reținut drept scop al acțiunilor ilicite săvârșite de inculpat atât prezentarea la vot a electorilor, cât și exprimarea votului în sensul demiterii Președintelui României.

Totodată, potrivit [Legii nr. 3/2000](#) privind organizarea și desfășurarea referendumului, rezultatul referendumului depinde de îndeplinirea cumulativă a două condiții: una referitoare la numărul minim de cetățeni care trebuie să participe la referendum pentru ca acesta să fie valabil și una privitoare la numărul de voturi valabil exprimate, care determină rezultatul referendumului. Aceste condiții sunt detaliate în [art. 5 alin. \(2\) și \(3\) din Legea nr. 3/2000](#), potrivit căruia „(2) Referendumul este valabil dacă la acesta participă cel puțin 30% din numărul persoanelor înscrise în listele electorale permanente. (3) Rezultatul referendumului este validat dacă opțiunile valabil exprimate reprezintă cel puțin 25% din cei înscrși pe listele electorale permanente.”, respectiv, în [art. 10](#), din același act normativ, care, în ceea ce privește referendumul privind demiterea Președintelui României, stabilește că „Demiterea Președintelui României este aprobată dacă, în urma desfășurării referendumului, propunerea a întrunit majoritatea voturilor valabil exprimate.” Așadar, având în vedere specificul procedurii referendumului, s-ar putea reține că acțiunea - ce reprezintă elementul material al laturii obiective a infracțiunii de corupere a electorilor săvârșită cu prilejul referendumului, respectiv oferirea sau darea de bani, bunuri sau alte foloase - trebuie să fie susceptibilă de a determina atât participarea la referendum a electorilor, cât și influențarea deciziei celui care votează în cadrul referendumului. Cu alte cuvinte, s-ar putea interpreta că coruperea voinței electorilor ar avea drept scop participarea/neparticiparea la referendum și exprimarea, în mod valabil, a votului, într-un anumit fel.

În aceste condiții, având în vedere cele arătate anterior, considerentele de principiu dezvoltate în jurisprudența instanței de control constituțional referitor la cerințele de claritate, precizie și previzibilitate ale legii, în materie penală, considerăm că norma penală criticată - [art. 392 din Codul penal](#) raportat la [art. 386 alin. \(1\) din Codul penal](#) - nu respectă exigențele constituționale referitoare la calitatea legii, fiind contrară dispozițiilor [art. 1 alin. \(5\) din Constituție](#).

În concluzie, în dezacord cu opinia majoritară, considerăm că prevederile criticate aduc atingere dispozițiilor [art. 1 alin. \(4\) și \(5\) din Constituție](#), prin faptul că permit configurarea scopului special al laturii subiective a infracțiunii de corupere a electorilor săvârșite cu prilejul unui referendum, prin activitatea altor organe, altele decât Parlamentul - prin adoptarea legii, în temeiul [art. 73 alin. \(1\) din Constituție](#) -, sau Guvernul - prin adoptarea de ordonanțe și ordonanțe de urgență, în temeiul delegării legislative prevăzute de [art. 115 din Constituție](#).

Judecători,

Daniel Marius Morar

Mona-Maria Pivniceru

Mircea Ștefan Minea

Varga Attila
